

УДК 005:368.025 .6

Заволока Л.О.
старший викладач кафедри державних,
місцевих та корпоративних фінансів
Університету митної справи та фінансів

Сіліна І.С.
студентка
Університету митної справи та фінансів

Колеснік Є.О.
студентка
Університету митної справи та фінансів

Zavoloka Larisa
Senior Lecturer at the Department of State,
Local and Corporate Finance
University of Customs and Finance

Kolesnik Yevheniya
Student
University of Customs and Finance

Silina Irina
Student
University of Customs and Finance

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

METHODS OF MANAGING FINANCIAL RISKS OF THE INSURANCE COMPANY

АНОТАЦІЯ

Сучасна стадія формування міжнародного економічного суспільства відносить питання управління ризиками до найбільш пріоритетних. Особливий інтерес приділяється проблемі управління консолідованим економічним ризиком, що пояснюється нестабільністю фінансової ситуації в державі і безперервними змінами кон'юнктури ринку, тому вибрана тема дослідження досить актуальна, оскільки вибір правильного способу управління фінансовим ризиком дасть можливість підприємству не тільки передбачати ймовірність його настання, а й зменшити результати впливу. У статті розглянуто суть і систематизацію фінансових ризиків страхових організацій. Проведено класифікацію, фінансових ризиків та визначено їх наслідки для страхової компанії. Розглянуто та проаналізовано існуючі методи управління фінансовими ризиками страхової організації. Визначено основні проблеми управління фінансовими ризиками страхових компаній в Україні. Запропоновано шляхи підвищення ефективності ризик-менеджменту страхових компаній на сучасному етапі.

Ключові слова: фінансові ризики, страхова компанія, система управління фінансовими ризиками страховика, страховий менеджмент, ризик-менеджмент.

АННОТАЦИЯ

Современная стадия формирования международного экономического общества относит вопросы управления рисками к наиболее приоритетным. Особый интерес уделяется проблеме управления консолидированным экономическим риском, что объясняется нестабильностью финансовой ситуации в государстве и непрерывными изменениями конъюнктуры рынка, поэтому выбранная тема исследования достаточно актуальна, так как выбор правильного способа управления финансовым риском позволит предприятию не только предвидеть вероятность его наступления, но и уменьшить результаты воздействия. В статье рассмотрены сущность и систематизация финансовых рисков страховых организаций. Проведена классификация, финансовых рисков и определены их последствия для страховой

компания. Рассмотрены и проанализированы существующие методы управления финансовыми рисками страховой организации. Определены основные проблемы управления финансовыми рисками страховых компаний в Украине. Предложены пути повышения эффективности риск-менеджмента страховых компаний на современном этапе.

Ключевые слова: финансовые риски, страховая компания, система управления финансовыми рисками страховщика, страховой менеджмент, риск-менеджмент.

ANNOTATION

Each business activity is accompanied by a threat of costs that arise from the peculiarities of certain business operations. The task of any entrepreneurial activity is to get the most profit with the least cost of money in a competitive environment. The current stage of the formation of the international economic society includes the management of risks to the most priority. Of particular interest is the problem of consolidated economic risk management, which is explained by the instability of the financial situation in the state and the continuous changes in the market situation. Therefore, the chosen topic of research is very relevant, since the choice of the correct method of financial risk management will enable the company not only to predict the probability of its occurrence, but also to reduce the impact of the impact. The economic effectiveness of the insurance mechanism depends on the ability of the insurance organization to fulfill the obligations under the insurance contract at the onset of the insurance case, therefore, a major role is assigned to the assessment and forecasting of the financial condition of the insurer, that is, to take into account the various variants of the impact of the system of financial risks provided by an effective system of management of them. At the same time, the economic essence of the financial status of the insurer is largely determined by the financial result of insurance activities, namely: the rationality of the use of financial resources and the compliance of the insurer with the risk of the essence of insurance. In this regard, the financial risk management system of an insurance organization is a key element and subsystem of insurance

management that determines the relevance of the research. The article deals with the essence and systematization of financial risks of insurance organizations. A classification has been made that facilitates the search for possible ways to minimize financial risks and their implications for the insurance company. The existing methods of managing the financial risks of an insurance organization are considered and analyzed. The basic problems of management of financial risks of insurance companies in Ukraine are determined. The ways of improving the risk management of insurance companies at the present stage are offered. Conclusions regarding the importance of the financial risk management system as one of the essential elements of the economic safety of insurance companies are made. It is determined that in order to compensate for market imperfections, business entities are obliged to create a strategy that combines the replenishment of missing data and the neutralization or minimization of external results tactically implemented in financial risk management programs.

Key words: financial risks, insurance company, insurer's financial risk management system, insurance management, risk management.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Страхові компанії являють собою одночасно і суб'єкт, і об'єкт управління ризиком, перебувають під впливом двох типів ризиків: як ризиків, які виникають безпосередньо з діяльності страхової компанії як об'єкта страхової діяльності, так і ризиків, що приймаються від страхувальників. Таким чином, без результативної концепції управління ризиками майже неможливо гарантувати надійність і фінансову стійкість компанії.

Потреба системного управління ризиками в страхових компаніях визначена складною природою їх прояву. Крім того, останнім часом почастишали випадки економічних криз, стихійних лих, можливість яких раніше розглядалася як низька і, відповідно до цього, дані ризики не передбачалися абсолютною мірою. Значна схильність страхових компаній до збитків, які негативно впливають на їхню економічну стабільність, говорить про потребу грамотного управління ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Попри значну кількість досліджень ризик-менеджменту питання управління фінансовими ризиками страхової компанії для забезпечення економічної стабільності залишається актуальним, тому виникає потреба в подальшому вивченні та аналізуванні окремих питань, що відносяться до даної теми.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є вивчення суті і різновидів фінансових ризиків страхових компаній, дослідження особливостей та проблем реалізації ризик-менеджменту українськими страховими компаніями, визначення шляхів збільшення результативності управління ризиками страхової компанії на нинішній стадії розвитку страхового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Страхуванню як суб'єкту підприєм-

ницької діяльності властива висока ризикованість, що безпосередньо впливає на характер економічних взаємовідносин у цій сфері. Згідно з особливостями своєї роботи, крім ризиків, що впливають на діяльність кожного суб'єкта господарювання, страхові фірми нагромаджують додаткові ризики інших суб'єктів господарювання. Ця обставина збільшує навантаження на забезпечення фінансової захищеності страхової компанії.

Економічно захищена страхова компанія – це суб'єкт господарювання, що характеризується стійкістю фінансового й економічного зростання, ефективністю запобігання зовнішнім і внутрішнім ризикам для їх зменшення або ліквідації. Отже, основне завдання фінансової захищеності полягає у тому, щоб забезпечувати стабільну й результативну діяльність страхової компанії сьогодні і мати можливість розвитку в перспективі.

Механізмами, що гарантують економічну безпеку страховиків, є наявність у страхової компанії ефективної системи управління ризиками згідно з вимогами Директиви ЄС Solvency II [1].

Ризик-менеджмент страховика включає такі етапи:

1. Розпізнавання ризиків по сферах, де вони можуть виникнути.
2. Оцінка ризиків: розрахунок імовірності настання ризиків та наслідків їх усунення.
3. Управління ризиками: вибір методів та інструментів.
4. Моніторинг та контроль: розрахунок змін ризиків, ефективності боротьби з ризиками.

Згідно з Директивою ЄС Solvency II, страховик має проводити власне оцінювання ризиків у сфері ризик-менеджменту.

Великого значення набуває мінімізація фінансових ризиків, адже наявний прямий взаємозв'язок між можливістю страховика реагувати на ризики страхової діяльності та його фінансовим станом. Такі ризики вважаються найбільш небезпечними за наслідками для страхової компанії, оскільки високим є рівень розвитку банкрутства та втрати власного капіталу. У науковій роботі досліджено управління саме фінансовими ризиками для підтримки економічної безпеки.

Щоб у страхових компаніях побудувати ефективну систему управління фінансовими ризиками, треба перелічити наявні фінансові ризики. Наведемо класифікацію фінансових ризиків, що дає можливість окреслити причини ризиків та робить легшою їх мінімізацію [1].

Фінансові ризики, що здійснюють вплив на економічну безпеку страховика, та їх наслідки представлено в табл. 1.

Страховики можуть вимірювати фінансові ризики загальними (ймовірнісне моделювання, статистичний аналіз та математичне моделювання конфліктних ситуацій) та специфічними методами (андерайтинг, заходи раннього попередження, внутрішній аудит та стрес-тестування).

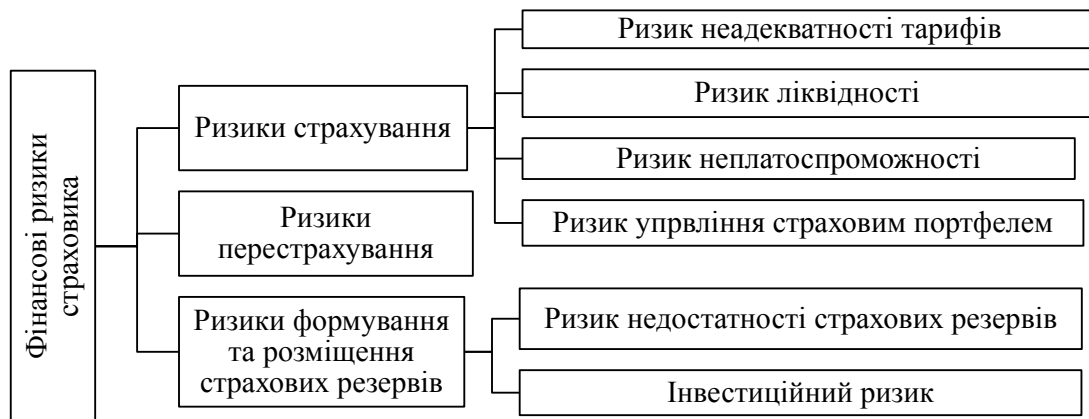

Рис. 1. Класифікація фінансових ризиків страхової компанії

Таблиця 1

Фінансові ризики, що здійснюють вплив на економічну безпеку страховика, та їх наслідки

Ризик	Наслідки
Ризик неадекватності тарифів	Завищення страхового тарифу: зниження рейтингових позицій на ринку; зменшення кількості страхувальників. Зниження страхового тарифу: зростання обсягу виплат, зниження платоспроможності
Ризик утрати ліквідності	Вагомі втрати під час переведення активів у реальні кошти, дефіцит платіжних засобів
Ризик неплатоспроможності	Банкрутство, виконання фінансових зобов'язань невчасно
Ризик управління страховим портфелем	Зниження обсягів страхових резервів, зростання рівня збитковості страхової діяльності
Ризик перестраховання	Скорочення рівня забезпечення власних зобов'язань.
Ризик недостатності резервів	Потреба в залученні власних вільних коштів, високий рівень банкрутства
Інвестиційний ризик	Кошти, щоб виконувати зобов'язання за страховими виплатами, є недостатніми

Джерело: складено на основі [1]

Андерайтинговою оцінкою вважається вивчення страховиком окремого фінансового ризику та його вимірювання за встановленою шкалою і використовується для оцінки недостатності страхового фонду.

Заходами раннього реагування є комплексне порівняння фактичних фінансових показників діяльності страховиків із визначеними законодавством показниками, що дає можливість виявляти проблеми страховика, які можуть спричинити несприятливі наслідки. Також такі заходи спрямовані на пошук нових можливостей у поліпшенні фінансової діяльності страховика та системи управління ризиками [2].

Стрес-тестування – це вид сценарного аналізу, оцінка ризиків страховиків за істотної зміни параметрів, щоб допомогти в оцінюванні впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на фінансову стійкість та результати діяльності страховиків. Внутрішній аудит покликаний вчасно знайти недостатність страхового фонду та нераціональне управління дохідною та видатковою частинами бюджету.

Механізм мінімізації ризиків також є важливим заходом в управлінні ризиками, до основних методів якого належать [1]:

1. Страховий андерайтинг – це оцінка ризику, щоб визначити доцільність укладення страхового договору та формулювання адекватних умов страхування.

2. Перестрахованням є нейтралізація фінансових ризиків частковою передачею ризиків іншим страховикам, які мають більше можливостей, щоб уникнути таких ризиків.

3. Резервування – це створення й використання коштів спеціального резерву на фінансування дій із мінімізації ризиків страхувальників, які бере на себе страховик, та технічних ризиків страхової компанії.

Наявність необхідного розміру резервного капіталу – обов'язкова умова стабільності роботи страхових компаній. Результативність застосування капіталу значною мірою зумовлюється якістю управління ризиком.

Таким чином, проаналізувавши ризик-менеджмент, необхідно брати до уваги подібні характеристики, такі як:

- рівень платоспроможності та фінансової стійкості;
- баланс активів і пасивів страховика;
- раціональне використання коштів компанії.

Слід підкреслити, що під час прийняття рішення укладення договору страхування або ж за відмови від нього першочерговим аспектом виступає рівень ризику.

У такому разі страхова компанія спочатку встановлює розмір грошових коштів, що потрібні для покриття очікуваних витрат і вико-

нання прийнятих зобов'язань. Проаналізуємо інноваційні модифікації прогнозування ризику, які базуються на розрахунку обсягу страхового капіталу (моделі Крамера, Дене). Потреба застосування подібних моделей, в яких установлюється відповідність прибутку, витрат із розміром активів, пасивів і власного капіталу фірми, а крім того, зумовлюється рівень ризику, пояснюється тісним взаємозв'язком страхових та інвестиційних ризиків.

Варто додати, що сьогодні немає загальноприйнятої й ідеальної з погляду результативності методики у цій галузі. Але вкрай велике поширення у страховій сфері отримала формула Крамера-Лундберга. Вона дає можливість вирішувати вузький спектр питань. Як головну формулу пропонує таку умову: страхова компанія повинна мати додатковий резервний капітал U_t [3], який дорівнює обсягу активів за вирахуванням зобов'язань і статутного капіталу:

$$U_t = u + c_t + S_t,$$

де U_t – капітал компанії в момент часу t ;

u – статутний капітал;

c_t – загальний обсяг премій;

S_t – сума всіх страхових виплат у момент часу t , яка розраховується за формулою:

$$S_t = \sum x_i,$$

де x_i – виплати по i -му позову.

При цьому відбувається важливий моніторинг, що загальне число страхових випадків у конкретний проміжок часу підлягає закону розподілу рідкісних випадкових подій Пуассона. З формули Крамера-Лундберга випливає, що страхова компанія залишається платоспроможною, якщо розмір зібраних премій перевищує обсяг виплат за страховими випадками. Таким чином, за допомогою зіставлення динаміки премій і виплат можна досить чітко вирахувати необхідний розмір капіталу.

Разом із цим недолік підходу, заснованого на використанні вказаної формули, полягає у тому, що не передбачається допоміжні джерела прибутку компанії, крім премій. Це не дає можливості передбачити обставину, якщо страхова компанія зазнає втрат, що перевищують розмір премій, за здатності відновлення додаткового капіталу.

Окрім того, ніяк не розраховується ступінь можливої нестачі, за якого компанія стає неплатоспроможною. Ж. Дене дає визначення додаткового капіталу як різниці між ціною активів і зобов'язань. Для запобігання банкрутству розмір додаткового капіталу повинен бути позитивним (Goovaerts M., 2001):

$$K = r - L,$$

де K – резервний капітал;

r – вартість активів;

L – вартість зобов'язань.

Цей спосіб дає чітке уявлення про потрібний обсяг капіталу, але він ґрунтується лише на поточних показниках ціни активів та

зобов'язань і не враховує можливість їх зміни. Виходячи з практики, перевищення активів над зобов'язаннями саме по собі ще не гарантує платоспроможність страховика, оскільки можливість отримання доходу і збитків різна. Залежно від рівня ризику один і той же розмір резервного капіталу може бути зайвим або, навпаки, відсутнім. Підвищення розміру резервного капіталу, звичайно ж, збільшує можливості врегулювання збитків, але при цьому водночас знижуються ефективність акцій та інвестиційна привабливість компанії. Отже, страхова компанія завжди повинна дотримуватися певного балансу, за якого забезпечується достатній рівень її платоспроможності та ефективності. Але питання про аспекти раціонального розміру капіталу Ж. Дене залишає невирішеним.

Показники аналізу за допомогою формули Крамера-Лундберга продемонстрували, що резервний капітал у страховій компанії АТ «СГ «ТАС» за 2015–2017 рр. має позитивне значення (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок резервного капіталу АТ «СГ «ТАС» за моделлю Крамера (тис. грн)

	2015	2016	2017
Активи	629708	864825	1157870
Зобов'язання	139453	335178	362812
Статутний капітал	102000	102000	102000
Резервний капітал	384 914	458514	541 375

Джерело: складено на основі [4]

Отже, відповідно до цієї моделі, страхова компанія має достатній рівень капіталу, що відображає непогану систему управління ризиками.

Під час аналізу збитковості обсяг зібраних премій перевершує обсяг відрахувань за страховими випадками, що, відповідно до моделі, дає змогу дійти висновку, що страховик постійно був платоспроможним.

Далі розглянемо результати аналізу на основі моделі Дене (табл. 3).

Таблиця 3

Розрахунок резервного капіталу АТ «СГ «ТАС» за моделлю Дене (тис. грн)

	2015	2016	2017
Активи	629708	864825	1157870
Зобов'язання	139453	335178	362812
Резервний капітал	490 255	529 647	795 058

Джерело: складено на основі [4]

Із даних таблиці можна побачити, що протягом усього досліджуваного періоду компанія підтримувала позитивний баланс, активи постійно перевершували зобов'язання. При цьому спостерігається зростання резервного капіталу за моделлю Дене, що означає велику можливість регулювання збитків. Окрім того, позитивна величина резервного капіталу свідчить про відсутність імовірності банкрутства.

Проте на практиці перевищення активів над зобов'язаннями не є гарантією платоспроможності страховика через різну ймовірність отримання доходу і збитків.

4. Розподіл фінансових ризиків – диверсифікація ризиків, щоб уникнути їх концентрації. Напрямами такого методу є: диверсифікація видів фінансової діяльності, валютного, депозитного портфелів, портфеля цінних паперів, диверсифікація програми реального фінансування.

5. Встановлення обмежень, тобто лімітування розмірів ризиків, за якими відповідає страховик, урахуваючи обсяги страхових премій, рентабельність страхових послуг, рівень кваліфікації фахівців.

6. Хеджування – методи управління, які мінімізують негативні наслідки, що виникають за коливань цін, за допомогою купівлі-продажу деривативів.

Стратегія управління ризиками страховика затверджується рішенням наглядової ради або виконавчого органу страховика (якщо наглядова рада не створена). Стратегія управління ризиками страховика містить:

- 1) мету управління ризиками;
- 2) визначення основних принципів управління ризиками;
- 3) визначення ризиків у страховика з урахуванням вимог законодавства;
- 4) карту ризиків (перелік ризиків із зазначенням показників імовірності настання подій, які пов'язані з ризиками, та чутливості страховика до них);
- 5) визначення допустимих меж ризиків;
- 6) опис процедур управління ризиками;
- 7) опис механізму виявлення та оцінки ризиків як систематичного процесу, котрий включає аналіз нових та переоцінку існуючих ризиків;
- 8) опис механізму забезпечення платоспроможності страховика згідно із законодавством та загальної величини ризиків страхової організації;
- 9) опис розмежування функцій та відповідальності у процесі управління ризиками, визначення осіб, відповідальних за перегляд ефективності стратегії управління ризиками;

10) порядок взаємодії між наглядовою радою, виконавчим органом страховика та структурним підрозділом страхової організації (або призначеним працівником), що здійснює оцінку ризиків страховика у процесі управління ризиками [5].

До основних проблем управління фінансовими ризиками страхових компаній в Україні належать:

- довготривалі фінансові проблеми, які негативно позначаються на розвитку страхової діяльності;
- недоопрацювання українського законодавства, що регламентує процедуру управління фінансовими ризиками страхової компанії;
- зайва зарегламентованість режиму реалізації ризик-менеджменту страховою компанією;
- незадовільний ступінь розвитку українського ринку фінансових послуг, який не дає змоги страховій компанії відшукати надійних

партнерів для здійснення заходів щодо мінімізації фінансових ризиків.

Для збільшення продуктивності ризик-менеджменту страхових компаній на нинішньому етапі раціонально стимулювати запровадження нових підходів до управління фінансовими ризиками, визначених умовами сьогодення. Найбільшу увагу необхідно приділити не тільки ідентифікації, оцінці та прогнозу фінансових ризиків страхової компанії, а й дослідженню, здійсненню заходів щодо оптимізації рівня даних ризиків.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Управління ризиком в страховому бізнесі вважається досить особливим. Передусім це пов'язано зі сферою роботи страхової компанії, яка полягає у добровільному прийнятті на себе ризиків інших суб'єктів господарювання за певну плату. Відповідно до цього, управління ризиками ґрунтується на застосуванні спеціальних механізмів, властивих тільки страховій діяльності: перестраховування, попереджувальних дій, формування страхових резервів. Окрім того, страхова компанія повинна реалізовувати зниження ризиків, пов'язаних з обслуговуванням договорів страхування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Герасимова І.Ю. Управління фінансовими ризиками страхових компаній з метою забезпечення економічної безпеки *Економічний простір*. 2016. № 115. С. 112–125.
2. Яворська Т.В. Концептуальні положення гарантування безпеки страхових компаній в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 4. С. 668–673.
3. Клепикова О.А. Розробка моделей оцінки економічної спроможності страхової компанії з використанням сучасних технологій імітаційного моделювання. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 2 (49). С. 32–39.
4. Офіційний сайт АТ «СГ «ТАС». Річна звітність. URL : <https://sgtas.com.ua/ua/regulyarnaya-godovaya-informacziya/perel%D1%96k-zv%D1%96tnost%D1%96-za-2015-r%D1%96k/>
5. Лубкей Н.П. Систематизація фінансових ризиків страхових компаній та особливості управління ними в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 20. С. 862–866.

REFERENCES:

1. Gherasymova I.Ju. Upravlinnja finansovymy ryzykamy strakhovykh kompanij z metoju zabezpechennja ekonomichnoji bezpeky. *Ekonomichnyj prostir*. 2016. № 115. S. 112–125.
2. Javorska T.V. Konceptualjni polozhennja gharantuvannja bezpeky strakhovykh kompanij v Ukraini. *Ghlobaljni ta nacionaljni problemy ekonomiky*. 2015. № 4. S. 668–673.
3. Klepikova O.A. Rozrobka modelej ocinky ekonomichnoji spromozhnosti strakhovoji kompaniji z vykorystannjam suchasnykh tekhnologij imitacijnogho modeljuvannja. *Visnyk socialjno-ekonomichnykh doslidzhenj*. 2013. № 2 (49). S. 32–39.
4. Oficijnyj sajт AT SGh «TAS». Richna zvitnistj URL : <https://sgtas.com.ua/ua/regulyarnaya-godovaya-informacziya/perel%D1%96k-zv%D1%96tnost%D1%96-za-2015-r%D1%96k/>
5. Lubkej N.P. Systematyzacija finansovykh ryzykiv strakhovykh kompanij ta osoblyvosti upravlinnja nymy v Ukraini. *Ghlobaljni ta nacionaljni problemy ekonomiky*. 2017. № 20. S. 862–866.